

Національна академія наук України
Міністерство освіти і науки України
Українська Асоціація з автоматичного управління
Інститут космічних досліджень НАН і НАКА України
Вінницький національний технічний університет
Інститут кібернетики ім. В.М.Глушкова НАН України
Одеський національний політехнічний університет
Міжнародний науково-навчальний центр інформаційних технологій та систем НАН України і Міністерства
освіти і науки України
Національний технічний університет України "Київський політехнічний інститут"
Міністерство освіти Російської Федерації
Московський державний університет ім. М.В. Ломоносова
Російський національний комітет з автоматичного управління
Білоруська асоціація управління та менеджменту
Інститут інженерів з електротехніки та електроніки (ІЕЕЕ), Українська секція
Національний інформаційний центр по співробітництву з ЄС у науці і технологіях
Україно-китайський технопарк високих технологій

XIII Міжнародна конференція З АВТОМАТИЧНОГО УПРАВЛІННЯ (Автоматика-2006)

Вінниця
25-28 вересня 2006 року

Тези доповідей

XIII International Conference ON AUTOMATIC CONTROL (Automatics-2006)

Vinnytsia
25-28 September 2006

Abstracts

УНІВЕРСУМ-Вінниця
2006

УДК 681.5
К65

Друкується за рішенням Вченої Ради Вінницького національного
технічного університету Міністерства освіти і науки України

Відповідальний редактор В. М. Дубовой

*Рецензент: І. В. Кузьмін, д. т. н.
В. С. Осадчук, д. т. н.*

**К 65 XIII Міжнародна конференція з автоматичного управління
(Автоматика-2006).** Тези доповідей тринадцятої міжнародної
науково-технічної конференції. м. Вінниця, 25-28 вересня 2006 року. –
Вінниця, УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2006. – 495с.

ISBN 966-641-187-3

Збірка містить тези доповідей XIII Міжнародної конференції з
автоматичного управління за сімома основними напрямками:
математичні проблеми управління, оптимізації та теорії ігор,
управління та ідентифікація в умовах невизначеності, автоматичне
управління в технічних системах, управління аерокосмічними та
іншими рухомими об'єктами, прогресивні інформаційні технології та
інтелектуальне управління, підготовка кадрів в галузі управління та
автоматизації.

УДК 681.5

ISBN 966-641-187-3

©Автори тез доповідей, 2006

© Вінницький національний технічний університет,
укладання, оформлення, 2006

Іщенко В. А., Петрук В. Г. (Україна, Вінниця, ВНТУ)

РОЗРОБКА МАТЕМАТИЧНОЇ МОДЕЛІ ОПТИЧНОГО СФЕРИЧНОГО ПЕРЕТВОРЮВАЧА

Відомо, що при використанні газових плит (а останнім часом і газових котлів) виділяється чимало шкідливих і небезпечних для людини речовин – продуктів горіння природного газу у побутових умовах. Ці речовини за певних умов здатні викликати негативні зміни у здоров'ї людини.

Слід зазначити, що відповідні служби в Україні не мають у своєму розпорядженні приладів, які могли б забезпечити належну якість і повноту вимірювань і були б відносно недорогими. Тому нами розробляється система для визначення екологічних параметрів мікроклімату газифікованих житлових приміщень. Дана робота присвячена розробці математичної моделі сферичного оптичного перетворювача, який є основним елементом вищезгаданої системи.

В основі розробленої математичної моделі лежить відомий закон Бугера-Ламберта-Бера:

$$I_l = I_0 \cdot e^{-\varepsilon c l},$$

де I_l та I_0 – відповідно інтенсивність падаючого світла та світла, яке реєструється приймачем; ε – показник ослаблення випромінювання; c – концентрація газу; l – довжина шляху пучка світла, яке проходить через досліджуване середовище.

Послаблення являє собою суму двох складових: поглинання і розсіювання. Враховуючи те, що ми маємо справу із сферичним вимірювальним перетворювачем, то хоч ефект розсіювання буде присутнім, однак він не буде інформативним. Розсіяне світло знову буде відбиватись в стінок сфери і знову частково поглинатись, а частково розсіюватись і т. д. Тому показник ослаблення можна замінити показником поглинання.

Розглянемо тепер основні фактори, які впливають на процес переносу випромінювання відповідно, на вигляд математичної моделі.

1. Ефективний коефіцієнт відбивання внутрішніх стінок сфери: $\rho = \rho' \cdot \frac{S_{роб}}{S}$, де ρ' – коефіцієнт відбиття шару нанесеного матеріалу; $S_{роб}$ і S – робоча і повна поверхні сфери відповідно. Площа робочої поверхні в свою чергу залежить від площі отворів сфери $S_{отв}$. Зрозуміло, що чим більше відношення $S_{роб}/S$, тим більше ρ і тим менші втрати світла при переносі випромінювання відповідно, тим менша похибка вимірювань.

2. Довжина шляху пучка світла, яке проходить через досліджуване середовище. Значення цього параметру визначається через діаметр сфери d та кут падіння пучка світла α на стінки сфери, що враховано у загальній моделі.

3) тиск P і температура T досліджуваного середовища.

Виразивши концентрацію із закону Бугера-Ламберта-Бера і врахувавши усі вищенаведені фактори, включаючи залежність, а також вводячи молярний показник поглинання χ_α , отримаємо наступний вираз:

$$C = -(1 - 0,365 \cdot \sqrt{\frac{P_p}{\lambda}} + 0,0667) \cdot \frac{S - S_{отв}}{S} \cdot \frac{3,573 \cdot T \cdot \ln \frac{I_l}{I_0}}{\chi_\alpha \cdot P \cdot d \cos \alpha \cdot \left(1 - \frac{2}{\lg \rho}\right)},$$

де P_p – питомий опір матеріалу стінок сфери; λ – довжина хвилі, на якій проводиться вимірювання.

Таким чином, у підсумку ми отримали математичну модель оптичного сферичного перетворювача, яка враховує основні фактори, що впливають на процес вимірювання. Із отриманої моделі можна зробити кілька висновків. По-перше, точність вимірювань можна підвищити, якщо вірно підібрати співвідношення площі робочої поверхні сфери та площі отворів, забезпечуючи максимальне його значення. По-друге, для виготовлення внутрішніх стінок сфери необхідно підбирати такий матеріал, який володіє якомога більшою відбивною здатністю. Нарешті, слід йти на компроміс, вибираючи між зростанням діаметру сфери з метою збільшення довжини шляху пучка світла (а відтак і підвищенням чутливості вимірювань) та мінімізацією сферичного перетворювача для забезпечення компактності усієї системи.